

Araştırma Makalesi / Research Article

DEMOKRASİ VE YOLSUZLUĞUN YENİDEN DAĞITIMA ETKİLERİ: TÜRKİYE İÇİN AMPİRİK BİR ANALİZ

Güray AKALIN^{1*}
İlyas OKUMUŞ²
Uğur Korkut PATA³
Sinan ERDOĞAN⁴

Öz

Demokrasi ve yolsuzluğun gelir eşitsizliğine etkisi çok sayıda ampirik çalışma tarafından incelenmişken, yeniden dağıtımını nasıl etkiledikleri ise sınırlı sayıda çalışma tarafından incelenmiştir. Literatürdeki bu boşluktan hareketle gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı; Türkiye’de 2002-2023 yılları arasında demokrasi ve yolsuzluğun birlikte yeniden dağıtımını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. ARDL yöntemi, KPSS durağanlık testi ve PP birim kök testi ile ulaşılan bulgular şöyle sıralanabilir. i) Değişkenlerin durağanlık özellikleri ampirik modelin ARDL ile tahminine uygundur. ii) Bağımsız değişkenler bağımlı değişkeni uzun dönemde istikrarlı bir şekilde açıklayabilmektedir. iii) Demokrasi endeksindeki ve işsizlik oranlarındaki artış yeniden dağıtımını azaltmaktadır. iv) Yolsuzluğun azaldığı anlamına gelen yolsuzluk endeksindeki artış ise yeniden dağıtımın artmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla yeniden dağıtımını arttırmak ve böylece gelir eşitsizliğini düşürmek için Türkiye’de yolsuzluk ile etkin bir mücadele başlatılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Yeniden dağıtım, Demokrasi, Yolsuzluk, ARDL

JEL Kodları: D31, D63, E24

THE IMPACTS OF DEMOCRACY AND CORRUPTION ON REDISTRIBUTION: AN EMPIRICAL ANALYSIS FOR TÜRKİYE

Abstract

While numerous empirical studies have examined the effects of democracy and corruption on income inequality, few studies have examined how they affect redistribution. This study, which was carried out based on this gap in the literature, aims to reveal how democracy and corruption affected redistribution in Türkiye between 2002 and 2023. The findings obtained by the ARDL method, KPSS stationarity test, and PP unit root test are as follows: i) The variables' stationarity properties are suitable for estimating the empirical model with the ARDL. ii) A stable long-run relationship exists between the independent and dependent variables. iii) An increase in the democracy index and unemployment rates reduces redistribution. iv) An increase in the corruption index (indicating lower corruption), leads to increased redistribution. Therefore, an effective fight against corruption should be launched in Türkiye to increase redistribution and thus reduce income inequality.

Keywords: Income redistribution, Democracy, Corruption, ARDL

JEL Codes: D31, D63, E24

¹ Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kütahya, Türkiye, ORCID: 0000-0002-6647-5418

* **Sorumlu Yazar** (Corresponding Author): guray.akalin@dpu.edu.tr

² Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye, ORCID: 0000-0003-2225-4215.

³ Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Hatay/Türkiye, ORCID: 0000-0002-2853-4106.

⁴ Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Hatay/Türkiye, ORCID: 0000-0003-3491-8234.

Başvuru Tarihi (Received): 01.05.2025 **Kabul Tarihi** (Accepted): 29.04.2026

Giriş

Ekonomistler artan gelir eşitsizliği, kriz riski ve sürdürülebilir büyüme arasındaki ilişkilere giderek daha fazla odaklanmaktadır. Rajan (2011), eşitsizliğin kaldıraç ve finansal döngüyü nasıl yoğunlaştırdığını, krizin tohumlarını nasıl ektiğini vurgularken, Stiglitz (2012) ise kriz öncesinde finansal aşırılıkların artmasına izin vermede siyasi ekonomik faktörlerin (özellikle zenginlerin etkisi) rolünü vurgulamaktadır. Berg ve Ostry (2017) çalışmasında, daha fazla eşitliğin büyümeyi sürdürmeye yardımcı olabileceğine dair onlarca yıllık ve çok ülkeli kanıtları sunmaktadır. Ayrıca, eşitsizliğin sağlık ve eğitimdeki ilerlemeyi ve büyük şoklar karşısında uyum sağlamak için gereken sosyal mutabakatı baltalayabileceği ve böylece büyümenin hızını ve dayanıklılığını azaltacağı yönünde fikir birliğine bulunmaktadır (Persson ve Tabellini, 1991; Easterly, 2007; Berg vd., 2012).

Eşitliğin daha yüksek ve daha sürdürülebilir bir büyümeyi teşvik ediyor gibi görünmesi, kendi başına yeniden dağıtım çabalarını desteklemeyebilir. Zira eşitsizlik, mali sistem aracılığıyla yeniden dağıtım çabalarını gerektirdiği için kısmen büyümeyi engelleyebilir. Böyle bir durumda, eşitsizlik büyüme için kötü olsa bile, vergiler ve transferlerin tam olarak bu problem için çözüm olmayabileceği iddia edilmektedir. Yeniden dağıtım politikalarının olumsuz etkisi, Arthur Okun'un verimlilik ile eşitlik arasındaki takaslar ve eşitsizliği azaltma çabalarının ortaya çıkardığı verimlilik "sızıntılarını" hakkındaki ünlü 1975 tarihli kitabının da ana temasıdır. Öncelikle, Okun ve diğerlerinin varsaydığı gibi eşitliği artıran müdahalelerin her zaman ekonomik verimlilik kaybına yol açıp açmayacağını araştırmak gerekmektedir. Bazı çalışmalar eşitliği sağlamayı amaçlayan yeniden dağıtım politikalarının verimliliği azaltmayabileceğini iddia etmektedir. Benabou (2000, 2002) ve Bleaney vd. (2001) çalışmalarında altyapıya yapılan kamu yatırımları, sağlık ve eğitim harcamaları ve sosyal sigorta sağlama gibi politikaların hem eşitlik yanlısı hem de büyüme yanlısı olabileceğini işaret etmektedirler. Bunun yanı sıra eşitsizlik sadece sürdürülebilir büyüme ile değil yoksulluk, toplumsal barış ve huzur ile de doğrudan bağlantılıdır.

Yeniden dağıtım politikaları ile verimlilik arasındaki ilişki hakkında tartışmalar devam ederken, günümüzde gelişmiş ülkelerdeki hükümetler, ulusal savunma, kamu düzeni ve güvenliği ve mülkiyet haklarının korunması gibi temel işlevlerin yanı sıra eğitim ve çevre koruma gibi sonradan eklenen ek işlevleri yerine getirmek için önemli miktarda mali kaynak kullanmaktadır. Örneğin, OECD ülkelerinde kamu bütçesinin yaklaşık üçte biri sosyal harcamalara ayrılmaktadır. Daha yakından incelendiğinde, iki ilginç gözlem yapılabilir: Birincisi, sosyal transferlere verilen önem açısından ülkeler arasında farklılıklar vardır ve ilgili literatür, bu durumu partizan önyargılara, kültürel farklılıklara, uluslararası makroekonomik şoklara karşı kırılabilirliğe ve bir ülkenin genel refahına bağlamaktadır (Congleton ve Bose, 2010; Hicks ve Swank, 1992; Rodrik, 1998). İkinci ve daha kafa karıştırıcı gözlem, yeniden dağıtım politikalarının seçiminde ülkeler arası heterojenliktir. Bazı ülkelerde sosyal transferler çoğunlukla alıcılara nakit olarak tahsis edilirken; bazı ülkelerde ise aynı transferler yaygın araç olarak kullanılmaktadır. Bir hükümetin yeniden dağıtım politikalarındaki seçim, örneğin zenginlerden fakirlere yeniden dağıtımın ne ölçüde başarılı olacağını etkileyebileceği için ilgi çekicidir (Hessami vd., 2012).

Musgrave'e göre devletin üç temel görevinden biri gelir dağılımının düzenlenmesidir. Bu görevin yerine getirilmesi, ülkedeki hâkim siyasi paradigmaya da bağlı olarak farklılık gösterebilir. Demokrasi ve otokrasi, birbirine zıt iki siyasi sistemdir. Mutascu (2011) otokrasiyi, sınırsız yetkiye sahip bir liderin veya küçük bir grubun yönetiminde olduğu bir rejim olarak tanımlamaktadır. Genellikle otokrasilerde yönetici kesim varlıklı bireylerden oluşurken, demokrasiler düşük ve orta gelirli vatandaşları da kapsayan daha geniş bir temsiliyete sahiptir. Acemoğlu ve Robinson (2005) çalışmasında, demokratik sistemlerin siyasi eşitliği sağlayarak gücün yalnızca zenginlerin elinde toplanmasını önleyeceğini ve düşük gelirli grupların siyasete katılımına imkân tanıyacağını savunmaktadır. Gelir seviyesi yüksek olan bireyler, genellikle vergiler yoluyla gerçekleştirilen

yeniden dağıtım politikalarına karşı çıkar. Acemoğlu ve Robinson (2005) çalışmasında otokratik rejimlerde vergi gelirleri artsa da bu kaynaklar kamu hizmetlerine yönlendirilmeyebileceğini iddia etmektedirler. Ancak demokratik sistemlerde, düşük gelirli vatandaşların karar alma süreçlerine katılması, halkın çoğunluğunun taleplerinin politikalar üzerinde etkili olmasını sağlar. Böylece hükümet, toplumun tüm kesimlerini temsil ederek işsizleri, hastaları, yoksulları ve yaşlıları destekleyen politikalar geliştirme eğiliminde olur (Profeta vd., 2013).

Prichard vd. (2018) devletlerin, kamu hizmetlerini büyük ölçüde vergi gelirleriyle finanse ettiğini ve vergi yükümlüsü olan vatandaşlara vergilerin nasıl toplanacağı ve harcanacağı konusunda söz hakkı tanınmasının, devletin şeffaf ve hesap verebilir olmasını zorunlu kılacağını iddia etmektedirler. Bu durum, daha etkili kamu politikalarının oluşturulmasını teşvik ederken, vergiye uyumu artırarak demokrasinin gelişimine katkıda bulunur. Feld ve Frey (2002) ve Frey ve Torgler (2007) çalışmalarında, güçlü demokrasilerde, kaliteli kamu hizmetlerinin, geniş özgürlük alanlarının ve yüksek temsiliyetin, vatandaşların vergiye uyumunu artıracığını ve bunun sonucunda da vergi gelirlerinin yükselmesine katkı sağlayabileceğini iddia etmektedir. Ancak, birçok ülke, vergilendirme yoluyla yeterli gelir elde edememektedir. Bunun başlıca sebeplerinden biri, gelir toplama süreçlerinde yaşanan kurumsal sorunlardan biri olan vergi idaresindeki yolsuzluklardır ve bu sürecin verimli işlenmesini engellemektedir (Ajaz ve Ahmad, 2010). Gupta (2007) ile Imam ve Jacobs (2014), yolsuzluğu, vergi gelirlerini doğrudan etkileyen önemli bir kurumsal faktör olarak değerlendirmektedir. Vergi yönetiminin güçlendirilmesi ve reformların uygulanması, yolsuzluk ile vergi kaçakçılığını azaltarak vergi gelirlerini artırmayı amaçlamaktadır. Kamu görevlilerinin yolsuzluğu ve vergi kaçakçılığı, devletin elde ettiği gelirleri önemli ölçüde düşürebilir. Yolsuzluklar, kamu hizmetlerinin etkin sunulmasını engelleyebilir, kaynak israfına yol açabilir ve tahsil edilen verginin beklenenin altında kalmasına neden olarak yeniden dağıtımı azaltabilir (Bağdigen ve Dökmen, 2006, s. 54; Bağdigen ve Tuncer, 2004, s.169).

Yukarıda verilen teorik bilgiler ışığında bu çalışmanın amacı; demokrasi ve yolsuzluğun, eşitsizliği azaltmaya yönelik kamunun elindeki en önemli politika aracı olan yeniden dağıtımı ampirik olarak nasıl etkilediğini 2002-2023 dönemini kapsayan verileri ve ARDL sınır testini kullanarak Türkiye için araştırmaktır. ARDL sınır testi, örneklemin küçük ya da bazı açıklayıcı değişkenlerin içsel olması durumunda dahi etkili bir tahminci olup bu çalışma Türkiye örneğinde yapılan ilk çalışmadır. Ayrıca çalışmanın literatüre bir diğer önemli katkısı ise yeniden dağıtımı piyasa geliri üzerinden hesaplanan Gini katsayısı (Gini market) ile kullanılabilir gelir üzerinden hesaplanan Gini katsayısı (Gini disposable) arasındaki fark şeklinde hesaplaması ve dolayısıyla yeniden dağıtımı güçlü bir şekilde modellemesidir. Bu açıdan elde edilen bulguların karar alıcılar için oluşturulacak politikalara dayanak olarak önemli kanıtlar sunacağı değerlendirilmiştir.

1. Literatür Taraması

Demokrasi ve yolsuzluğun yeniden dağıtımı teorik olarak nasıl etkilediği çok sayıda çalışma tarafından incelenmişken ampirik olarak nasıl etkilediği sınırlı sayıda çalışma tarafından incelenmiştir. Oysa, demokrasinin ve yolsuzluğun gelir eşitsizliğinin azaltılması noktasında oldukça önemli olan yeniden dağıtımı nasıl etkilediğinin ampirik olarak ortaya konulması, etkin politikaların geliştirilmesi adına oldukça kritiktir. Ampirik çalışma sayısının çok sınırlı olmasının temel sebebi ise yeniden dağıtımı kapsamlı ve doğru bir biçimde temsil edebilecek ölçütün bulunmaması Olmuştur. Bu kapsamda çalışmalarda yeniden dağıtımı temsilen birbirinden farklı göstergelerin kullanıldığı görülmektedir. Veri bulunabilirliğindeki son gelişmeler bu sorunun üstesinden gelmemize yardımcı olmuştur. Zira, Solt (2019) tarafından esnek bir eksik veri algoritması uygulanarak geliştirilen “Standartlaştırılmış Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı”nı (Standardized World Income Inequality Database (SWIID 8-9) 5100 ülke yılı için piyasa geliri üzerinden hesaplanan-vergi ve transfer öncesi Gini katsayısı (Gini market) ile kullanılabilir gelir üzerinden hesaplanan-vergi ve transfer sonrası Gini katsayısı (Gini disposable) olmak üzere iki

farklı Gini katsayısı sunmaktadır. İki Gini katsayısı arasındaki fark ise yeniden dağıtım etkisi olarak adlandırılmakta ve yeniden dağıtımın ampirik analizlerde güçlü bir biçimde temsil edilmesine olanak sağlamaktadır. Demokrasi ve yolsuzluğun yeniden dağıtım üzerindeki etkisini ayrı ayrı veya bir arada inceleyen çalışmaların çok önemli bir kısmı aşağıda detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Meltzer ve Richard (1981), demokrasi ve yeniden dağıtım arasındaki ilişkiyi genel denge analizi aracılığıyla ele almışlardır ve demokrasinin vergi gelirlerini ve yeniden dağıtımını arttırdığını tespit etmişlerdir. Mulligan vd. (2004), demokrasinin yeniden dağıtım üzerindeki etkisini gelişmişlik düzeyleri farklı 142 ülke için araştırmışlardır. 1960-1990 dönemini kapsayan verilerin, en küçük kareler (EKK) yönteminin ve yeniden dağıtımını temsilen vergi gelirleri ve farkı kamu harcama bileşenlerinin kullanıldığı çalışmada demokrasi seviyesi ile yeniden dağıtım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Aidt ve Jensen (2009), 1830-1938 dönemi için 12 Batı Avrupa ülkesinde ve 1860-1938 dönemi için 10 Batı ülkesinde demokrasinin yeniden dağıtımını ne yönde etkilediğini farklı panel tahminleri ile araştırmışlardır. Çalışmada demokrasi göstergesi olarak oy kullanabilen yetişkinlerin oranı ve yeniden dağıtım göstergesi olarak vergi gelirlerinin GSYH'ya oranı ve kamu harcamalarının GSYH'ya oranı kullanılmıştır. Analizler sonucunda demokratikleşmenin yeniden dağıtımını arttırdığı belirlenmiştir. Buna karşın demokrasinin doğrudan vergilerin payını azalttığı, dolaylı vergilerin payını ise arttırdığı saptanmıştır. Feld vd. (2010), İsviçre'nin 26 kantonu için demokrasinin yeniden dağıtım üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. 1980-1998 dönemini kapsayan verilerin ve havuzlanmış EKK yönteminin kullanıldığı çalışmada demokrasi seviyesindeki yükselmenin yeniden dağıtımını azalttığı bulgusu elde edilmiştir. Bununla birlikte, başlangıç eşitsizlik seviyesinin yüksek olduğu durumlarda bu etkinin ortadan kalktığı da ifade edilmiştir. Balafoutas (2011), 89 demokratik ülkede yolsuzluğun yeniden dağıtımını temsilen kullanılan gelir vergisi oranlarını nasıl etkilediğini araştırmıştır. EKK yönteminin kullanıldığı çalışmada yolsuzluktaki artışın yeniden dağıtımını azalttığı, kişi başına düşen reel gelirdeki artışın ise yeniden dağıtımını arttırdığı saptanmıştır. Pani (2011), gelişmişlik düzeyleri farklı 107 ülke için yolsuzluğun yeniden dağıtımını temsilen kullanılan kamu harcamalarının GSYH oranını, kamu gelirlerinin GSYH oranını ve vergi gelirlerinin GSYH oranını ne yönde etkilediğini araştırmıştır. 2006 yılına ait verilerin, EKK ve iki aşamalı EKK yöntemlerinin kullanıldığı çalışmanın sonuçları şu şekilde özetlenebilir: i) hiçbir ülke grubunda yolsuzluğun kamu harcamaları üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir. ii) yolsuzluğun kamu gelirleri ve vergi gelirleri üzerindeki etkisi tüm ülkeler için istatistiksel olarak anlamsız iken demokratik ülkelerde bu etki istatistiksel olarak anlamlıdır ve yolsuzluktaki bir artış hem kamu gelirlerini hem de vergi gelirlerini azaltmaktadır.

Acemoglu vd. (2013), 1960-2010 dönemini kapsayan verileri kullanarak gelişmişlik düzeyleri farklı 184 ülkede demokrasinin gelir eşitsizliğini temsilen kullanılan Gini katsayısını ve yeniden dağıtımını temsilen kullanılan vergi gelirlerinin GSYH'ya oranını etkileyip-etkilemediğini incelemişlerdir. Genelleştirilmiş momentler metodu ile elde edilen sonuçlara göre demokrasi seviyesi yükseldikçe, ülkeler daha demokrat hale geldikçe yeniden dağıtım da artmaktadır. Buna karşın demokrasinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi tutarlı değildir. Sanchez ve Goda (2018), 2003-2015 yılları arasında 148 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede yolsuzluğun gelirin yeniden dağıtımını nasıl etkilediğini araştırmışlardır. EKK, iki aşamalı EKK ve araç değişkenler yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada yolsuzluktaki bir azalmanın yeniden dağıtımını arttırdığı belirlenmiştir. Demokrasi ve işsizliğin yeniden dağıtım üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamsız iken, reel kişi başına düşen gelirin etkisi karışıktır. Enami ve Lustig (2025) düşük ve orta gelirli 77 ülke için yeniden dağıtımın belirleyicilerini iki aşamalı EKK yöntemi ile araştırmışlardır. Ampirik analizler sonucunda hukukun üstünlüğündeki, işsizlikteki ve kadın parlamento temsilciliğindeki artışın yeniden dağıtımını arttırdığı, demokrasi ve nüfustaki artışın ise yeniden dağıtımını azalttığı saptanmıştır. Parsons ve Naghshpour (2025) demokrasinin yeniden dağıtım

üzerindeki etkisini gelişmişlik düzeyleri farklı 128 ülke için araştırmışlardır. EKK, GMM ve sabit etkiler tahmincilerinin ve 1988-2021 dönemini kapsayan verilerin kullanıldığı çalışmada, OECD üyesi olmayan ülkelerde demokratikleşmenin piyasa geliri üzerinden hesaplanan Gini katsayısını ve kullanılabilir gelir üzerinden hesaplanan Gini katsayısını arttırdığı, mutlak yeniden dağıtım ise azalttığı belirlenmiştir. OECD ülkelerinde ise demokrasi düzeyi ile gelir eşitsizliği ve yeniden dağıtım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Yukarıda yer alan literatür taramasından öne çıkan noktalar ve gelecek çalışmalar için olası fırsatlar şöyle sıralanabilir: i) Yolsuzluğun yeniden dağıtım üzerindeki etkisi sadece üç çalışma tarafından incelenmiştir. ii) Yolsuzluk ile karşılaştırıldığında demokrasinin yeniden dağıtım üzerindeki etkisi daha fazla çalışma tarafından incelenmişse de etkinin yönü noktasında dominant bir fikir birliği bulunmamaktadır. iii) Bir tanesi hariç tüm çalışmalar panel örneklem üzerinde araştırma yapmışlardır. Oysa ilgili değişkenler arasındaki ilişkinin ülkeden ülkeye değişiyor olması, ülkelerin kendi karakteristik özelliklerine göre şekilleniyor olması oldukça olasıdır. iv) Son olarak hiçbir çalışma Türkiye için yolsuzluğun ve demokrasinin yeniden dağıtım üzerindeki etkisini incelememiştir. Mevcut çalışma, örneklemin küçük ya da bazı açıklayıcı değişkenlerin içsel olması durumunda dahi etkili bir tahminci olan ARDL sınır testini kullanarak, Türkiye’de 2002-2023 yılları arasında demokrasinin ve yolsuzluğun yeniden dağıtımını ampirik olarak nasıl etkilediğini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma Türkiye’de yeniden dağıtıma yönelik etkili kamu politikalarının oluşturulmasında önemli bir rol oynayabilir ve literatürdeki boşlukları doldurmaya yardımcı olabilir.

2. Model ve Veri Seti

Türkiye’de 2002-2023 yılları arasında yolsuzluğun ve demokrasinin yeniden dağıtımını nasıl etkilediği aşağıda yer alan doğrusal model yardımıyla incelenmiştir.

$$RDS_t = \beta_0 + \beta_1 DEM_t + \beta_2 COR_t + \beta_3 X_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Burada bağımlı değişken RDS yeniden dağıtımını temsil etmektedir ve piyasa geliri üzerinden hesaplanmış Gini katsayısı (Gini market) ile kullanılabilir gelir üzerinden hesaplanmış Gini katsayısı (Gini disposable) arasındaki fark şeklinde hesaplanmıştır. Temel bağımsız değişkenler DEM ve COR sırasıyla demokrasi ve yolsuzluğu temsil etmektedir. Dünya bankası tarafından yayınlanan bu göstergelerin her ikisi de -2.5 ile 2.5 arasında bir değer almakta ve yüksek değerler demokrasi seviyesinin arttığı, yolsuzluğun ise azaldığı anlamına gelmektedir. Kişi başına reel gelir (2015 bazlı) ve işsizlik oranından oluşan X ise kontrol değişkenler setini temsil etmektedir. Gini katsayıları Standartlaştırılmış Dünya Gelir Eşitsizliği veri tabanından, demokrasi ve yolsuzluk verileri Dünya Bankası “Dünya Yönetişim Göstergeleri” veri tabanından, kişi başına düşen reel gelir ve işsizlik oranları ise Dünya Bankası “Dünya Kalkınma Göstergeleri” veri tabanından elde edilmiş olup, verilerin tamamı yıllıktır.

3. Ampirik Yöntem ve Bulgular

3.1. Durağanlık Analizi

Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin hangi yöntem ile tahmin edileceği modelde yer alan değişkenlerin durağanlık özelliklerine bağlıdır. Zira, serilerin durağan olmaması halinde geleneksel tahmincilerin kullanılması beraberinde sahte regresyon problemini de getirecektir. Bu nedenle güvenilir-etkin tahminler elde etmek adına zaman serisi analizlerinde önce birim kök-durağanlık analizi yapmak gerekmektedir. Bu çalışmada değişkenlerin durağan olup-olmadığı Kwiatkowski vd. (1992) tarafından geliştirilen KPSS durağanlık testi ve Phillips ve Perron (1988) tarafından geliştirilen PP birim kök testi ile incelenmiş ve sonuçlar aşağıda yer alan Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Birim Kök-Durağanlık Analizi Sonuçları

PP				
Değişkenler	Seviye		Birinci Fark	
	S	S+T	S	S+T
REDIST	-2.418(2)	-0.044(2)	-2.670(0)	-3.320(3)
DEM	0.032(2)	-3.232(2)	-4.007(2)	-3.439(2)
COR	-1.736(2)	-8.375(10)	-5.135(2)	-
PERGDP	0.789(3)	-1.682(0)	-3.585(3)	-3.598(4)
UNEMP	-2.502(1)	-2.368(1)	-3.587(4)	-3.540(4)
Kritik Değerler				
%1	-3.788	-4.467	-3.788	-4.467
%5	-3.012	-3.644	-3.012	-3.644
%10	-2.646	-3.261	-2.646	-3.261
KPSS				
REDIST	0.636(3)	0.172(2)	0.438(1)	0.082(2)
DEM	0.577(3)	0.146(3)	0.303(2)	0.161(2)
COR	0.307(3)	0.169(3)	-	0.151(0)
PERGDP	0.668(3)	0.107(2)	0.136(2)	-
UNEMP	0.104(4)	0.060(3)	-	-
Kritik Değerler				
%1	0.739	0.216	0.739	0.216
%5	0.463	0.146	0.463	0.146
%10	0.347	0.119	0.347	0.119

Not: “S+T” trend ve sabitli modeli, “S” ise sabitli modeli temsil etmektedir. Hem KPSS hem de PP testinde optimal gecikme sayısının belirlenmesinde Newey-West Bandwith opsiyonundan faydalanılmıştır. Parantez içerisinde yer alan değerler gecikme sayılarıdır.

PP birim kök testinin sonuçları değerlendirildiğinde; yeniden dağıtım, demokrasi, kişi başına düşen reel gelir ve işsizlik değişkenlerinin seviyede sabitli ve sabitli trendli modelde durağan olmadıkları, birinci farkları alındığında ise tümünün hem sabitli hem de sabitli trendli modelde durağanlaştığı görülmektedir. Yolsuzluk değişkeni ise seviyede sabitli modelde durağan değilken sabitli trendli modelde durağandır. Birinci farkı alındığında sabitli modelde de durağanlaştığı saptanmıştır.

KPSS durağanlık testinin sonuçları ise şöyle özetlenebilir: i) Yeniden dağıtım ve demokrasi değişkenleri seviyede sabitli ve sabitli trendli modelde durağan değilken, birinci farkları alındığında her iki modelde de durağanlaşmaktadırlar. ii) Yolsuzluk değişkeni seviyede sabitli modelde durağan iken sabitli trendli modelde durağan değildir. Birinci farkı alındığında sabitli trendli modelde de durağanlaşmaktadır. iii) Kişi başına düşen reel gelir seviyede sabitli modelde birim kök içermektedirken, sabitli trendli modelde birim kök içermemektedir. Birinci farkı alındığında sabitli modelde de durağanlaşmaktadır. iv) Son olarak, işsizlik değişkeni seviyede her iki modelde de birim kök içermemektedir.

Birim kök ve durağanlık testinin sonuçları birlikte değerlendirildiğinde; farklı istatistiki anlamlılık seviyelerinde olmakla birlikte tüm değişkenlerin en fazla birinci farkında durağan olduğu saptanmıştır. Bu husus, 1 numaralı modelin ARDL sınır testi ile tahmininin uygun ve doğru olacağı anlamına gelmektedir.

3.2. Eş bütünleşme Analizi

Analizin ikinci aşamasında, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni uzun dönemde istikrarlı bir şekilde açıklayıp açıklamadığı Pesaran ve Shin (1999) ve Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen ARDL sınır testi yaklaşımı ile incelenmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesinin ana sebepleri; gözlem sayısının düşük olması ve bazı açıklayıcı değişkenlerin içsel olması durumunda bile etkin bir tahminci olmasıdır (Pesaran ve Shin, 1995; Acaravcı vd., 2019).

Bu yöntemde temel iki aşama söz konusudur. Birinci aşama değişkenler arasındaki eş bütünleşme ilişkisinin incelenmesini kapsamaktayken, ikinci aşama uzun ve kısa dönem katsayıların tahminini kapsamaktadır. Eş bütünleşme ilişkisinin araştırıldığı ECM şöyledir:

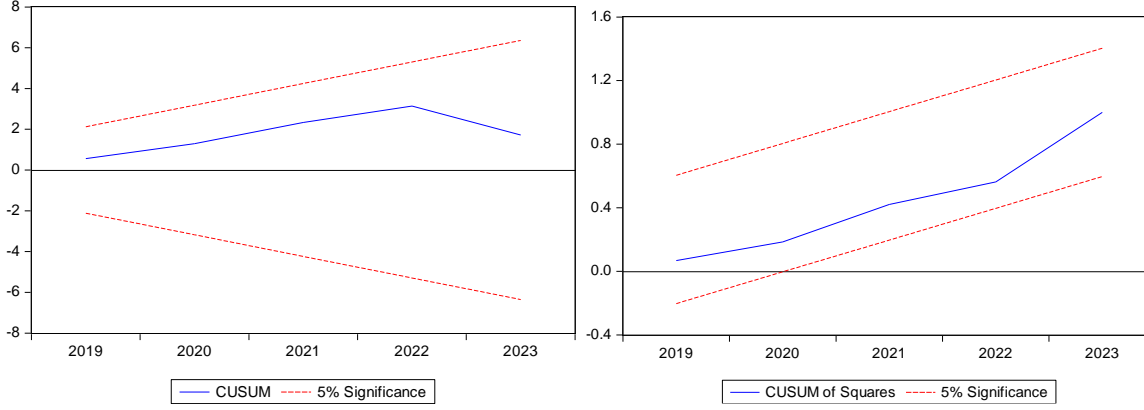
$$Y_t = \beta_0 + \sum_{i=1}^p \beta_{ni} \Delta X_{t-i} + \delta_n X_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

Burada Y bağımlı değişkeni, X bağımsız değişkenler setini, ε hata terimini ve son olarak Δ değişkenlerin birinci farkını temsil etmektedir. ARDL sınır testinde yokluk hipotezi “*değişkenler eş bütünleşiktir*” şeklindeken alternatif hipotez “*değişkenler eş bütünleşik değildir*” şeklindedir. ARDL sınır testi sonuçları aşağıdaki Tablo 2’de ve Cusum ve Cusum kare testinin sonuçları ise Şekil 1’de gösterilmektedir.

Tablo 2: ARDL Sonuçları

Eş bütünleşme Analizi	F istatistiği	%95 alt sınır -%95 üst sınır
ARDL(2, 2, 2, 2, 2)	26.49	2.56-3.49
Uzun Dönem	Katsayı	T istatistiği ve Olasılık Değeri
DEM	-2.194***	-9.17 (0.000)
COR	1.588***	11.74 (0.000)
PERGDP	-0.003	-0.96 (0.379)
UNEMP	-0.048**	-2.66 (0.044)
C	4.724***	10.59 (0.000)
Hata düzeltme modeli		
Δ REDIST (-1)	0.461***	7.88 (0.000)
Δ DEM	-1.332***	-15.60 (0.000)
Δ DEM (-1)	1.059***	11.87 (0.000)
Δ COR	0.424***	7.72 (0.000)
Δ COR (-1)	-1.095***	-15.34 (0.000)
Δ PERGDP	-0.001**	-3.04 (0.028)
Δ PERGDP (-1)	-0.002***	-6.51 (0.001)
Δ UNEMP	-0.047**	-9.53 (0.000)
Δ UNEMP (-1)	-0.016**	-3.28 (0.021)
Ect	-0.782***	-17.83 (0.000)
Tanı Testleri İstatistik-Olasılık Değeri		
Ramsey-Reset	0.835 (0.450)	
Breusch-Godfrey LM	1.864 (0.243)	
Breusch-Pagan Godfrey	3.849 (0.072)	
Jarque-Bera	0.966 (0.616)	

Not: ARDL sınır testinde maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmış ve en uygun gecikme uzunluklarının belirlenmesinde Akaike bilgi kriterinden yararlanılmıştır. *, **, *** sırasıyla %10 %5 ve %1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Şekil 1: *Cusum ve Cusum Kare (Cusum ve Cusumq) Testi Sonuçları*

ARDL sınır testi sonuçları incelendiğinde; hesaplanan F istatistik değerinin %5 istatistiki anlamlılık düzeyindeki kritik alt ve üst sınır değerinden yüksek olduğu dolayısıyla da eş bütünleşme yoktur şeklindeki H_0 hipotezinin reddildiği görülmektedir. Bu bulgu bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişimleri uzun dönemde istikrarlı bir şekilde açıkladığı anlamına gelmektedir. Değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisi olduğundan bir sonraki aşamada uzun dönem katsayılar tahmin edilmiştir. Uzun dönem tahmini katsayılar değerlendirildiğinde; farklı istatistiki anlamlılık seviyelerinde olmakla birlikte yolsuzluğun, demokrasinin ve işsizlik oranlarının yeniden dağıtım üzerindeki etkisinin istatistiki olarak anlamlı olduğu, kişi başına reel gelirin yeniden dağıtım üzerindeki etkisinin ise istatistiki olarak anlamsız olduğu saptanmıştır. Buna göre demokrasi endeksindeki ve işsizlik oranlarındaki bir artış yeniden dağıtımı azaltmaktayken, yolsuzluk endeksindeki bir artış (yolsuzluğun azaldığı anlamına gelmektedir) yeniden dağıtımı arttırmaktadır. Bu sonuçlar Feld vd. (2010), Balafoutas (2011), Pani (2011), Sanchez ve Goda (2018), Lustig (2025) ve Parsons ve Naghshpour (2025) ile tamamen veya kısmen uyumlu iken, Meltzer ve Richard (1981), Mulligan vd. (2004), Aidt ve Jensen (2009) ve Acemoglu vd. (2013) ile ise tamamen veya kısmen uyumsuzdur.

Kısa dönem katsayılar incelendiğinde; yeniden dağıtımın gecikmesi dahil tüm katsayıların farklı istatistiki anlamlılık seviyelerinde olmakla birlikte istatistiki olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca hata düzeltme katsayısının da istatistiki olarak anlamlı olduğu ve -0.782 değerine sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu uzun dönem dengeden sapmaların yaklaşık 1.3 dönem içerisinde kendiliğinden düzeleceği anlamına gelmektedir. Son olarak, bulguların güvenilirliğine ve modelin geçerliliğine yönelik yapılan testlerin sonuçlarına göre hata terimi varyansının sabit olduğu, otokorelasyon olmadığı, hata terimlerinin normal dağıldığı, model spesifikasyonunun doğru olduğu ve tahminlerin kapsadığı yıllar içerisinde katsayıların istikrarlı olduğu saptanmıştır.

4. Sonuç ve Politika Önerileri

Birleşmiş Milletler (2024) tarafından yayımlanan İnsani Gelişme Raporu'na göre, küresel gelir eşitsizliği son on yıl içinde kötüleşmiş ve 1950'li yıllardaki seviyelerine geri dönmüştür. Ülkeler arası eşitsizlik düşük ve orta gelirli ülkelerin daha hızlı büyümesiyle azalmaktayken, Covid-19 pandemisi ile birlikte bu eğilimin de tersine döndüğü gözlemlenmiştir (Conceicao, 2024, s. 39). Ülke içi eşitsizliklerin ise son 40 yıldır yeniden yükselmeye başladığı tespit edilmiştir (Chancel ve Piketty, 2021, s. 2). Gelir eşitsizliğinin bu artan trendi, kamunun eşitsizliğe müdahalede kullanabileceği en önemli politika aracı olan yeniden dağıtım ön plana çıkarmaktadır. Bu noktada ise yeniden dağıtım hangi faktörlerin belirlediği büyük önem taşımaktadır. Buradan hareketle gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı; ülke içi eşitsizliğin yüksek olduğu Türkiye'de 2002-2023 yılları arasında yolsuzluk ve demokrasinin birlikte yeniden dağıtım ampirik olarak nasıl etkilediğini araştırmaktır. Diğer yöntemlerle karşılaştırıldığında küçük örneklem özellikleri güçlü

olan ARDL sınır testinin kullanıldığı bu çalışmada elde edilen bulgular ve bu bulgulara dayalı bazı politika önerileri aşağıda tartışılmıştır.

Demokrasi seviyesindeki bir yükselme teorik beklentilerin aksine yeniden dağıtımın azalmasına sebebiyet vermektedir. Bu bulgu demokratikleşmeyle beraber hükümetlerin refah harcamaları, artan oranlı vergilendirme, asgari ücret uygulaması, fiyat, eğitim ve sağlık sübvansiyonları gibi yeniden dağıtım politikaları ile düşük gelirlileri desteleyeceğini ima eden medyan seçmen hipotezinin Türkiye’de geçerli olmadığını göstermektedir. Demokrasinin yeniden dağıtım azaltıcı etkisi birincil olarak demokrasi ile birlikte her alandaki özgürlüklerin artması ile bağlantılı olabilir. Zira daha fazla ekonomik özgürlük daha az vergi ve transfer harcaması anlamına gelmektedir. Diğer taraftan daha demokratik rejimler çıkar gruplarının etkisine daha yatkın olabilir ve çıkar grupları dar seçmen gruplarının savunuculuğunu yaparak yeniden dağıtım engelleyebilir. Zira net tanımlanmış hedefler için küçük bir grubun örgütlenmesi çok daha kolaydır. Eğer bu lobi grupları üreticiler ve şirketler gibi yüksek gelirli kuruluşlara aitse ya da onlara hizmet ediyorsa lobi faaliyetleri çok daha güçlü ve etkili olacaktır⁵. Öte yandan demokrasi, kolaylıkla asimetric bilgi problemi özelinde asil-vekil probleminin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu açıdan vekiller, asillerin lehine bir yeniden dağıtım olgusunu politika önceliği belirlemekten ziyade, daha yüksek ekonomik büyüme performansı için sermaye birikimini önceleyen bir paradigma yanlısı olduğu durumda demokrasi kurumlarının yeniden dağıtım engellemesi kaçınılmaz olabilir. Bu nedenle Türkiye’de çıkar gruplarının faaliyetleri kamu düzenlemeleriyle engellenmeli ve demokrasinin yeniden dağıtım üzerindeki olumsuz etkisi ortadan kaldırılmalıdır. Bu kapsamda vergi afları ve kanunda yer alan istisna, indirim ve muafiyet gibi uygulamalar yeniden gözden geçirilmeli, stratejik sektörler ve küçük ölçekli girişimcilere yönelik olarak tasarlanmalı ve düşük gelir gruplarına dolaylı fayda sağlamak amacıyla yeniden düzenlenmelidir.

Yolsuzluk azaltıcı faaliyetlerde ve kontrollerde artış yeniden dağıtım teşvik etmektedir. Yolsuzluktaki azalış vergi oranlarını-gelirlerini arttırarak, kamu hizmetlerinin etkin sunulmasını teşvik ederek, kaynak israfını engelleyerek ve oy satın alma gibi aktiviteleri engelleme yoluyla yeniden dağıtım taleplerini güçlendirir ve yeniden dağıtım teşvik edebilir. Bu açıdan elde edilen bulgular teorik beklentilerle uyumlu olup Türkiye’de politika yapıcılar yolsuzluğu azaltmaya yönelik sıkı tedbirler almalı ve böylece yeniden dağıtım arttırarak gelir eşitsizliğini düşürmelidir. Bu kapsamda yolsuzluğa yönelik denetleme ve yaptırım mekanizmaları daha sağlıklı kurgulanabilir, basın özgürlüğü ve bilgiye erişim iyileştirilebilir, büyük kamu projelerinde süreç daha şeffaf yönetilebilir.

İşsizlikteki artış yeniden dağıtımda bir azalmaya yol açmaktadır. Bu durumun en olası nedeni işsizliğin ekonomik durgunluk ile birlikte ortaya çıkması ve ekonomik durgunluk dönemlerinde kamunun vergi gelirlerinin ve dolayısıyla da transfer harcamalarının azalıyor olmasıdır. Buna karşın bu çalışmada ekonomik büyümenin yeniden dağıtım üzerindeki etkisi istatistiki olarak anlamsız bulunmuştur. Bu da ekonomik büyüme ile yeniden dağıtım arasında doğrusal olmayan bir ilişkinin varlığına işaret ediyor olabilir. Diğer taraftan işsizlikteki değişiklikler enflasyonu da etkileyerek yeniden dağıtım sınırlandırabilir. Bundan ötürü Türkiye’de ekonomik durgunluk dönemlerinde, işsizlik ödemelerinin yanı sıra diğer transfer harcamalarının da devamını hatta artışını sağlayacak bir kapsayıcı bir fonun kurulması gerekmektedir.

Yazar Katkı Oranı (Authorship Contributions): Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

⁵ Daha fazla bilgi için Becker (1983) ve Parsons ve Naghshpour (2023)’e bakınız.

Kaynakça

- Acaravcı, A., Akalin, G. ve Erdoğan, S. (2019). Araştırma-geliştirme harcamalarının Türkiye ihracatına etkileri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-16.
- Acemoglu, D. ve Robinson, J. A. (2005). *Economic origins of dictatorship and democracy*. Cambridge university press.
- Acemoglu, D., Naidu, S., Restrepo, P. ve Robinson, J. A. (2015). *Democracy, redistribution, and inequality*. In Handbook of income distribution (Vol. 2, pp. 1885-1966). Elsevier.
- Aidt, T. S. ve Jensen, P. S. (2009). Tax structure, size of government, and the extension of the voting franchise in Western Europe, 1860–1938. *International Tax and Public Finance*, 16, 362-394.
- Ajaz, T. ve Ahmad, E. (2010). The effect of corruption and governance on tax revenues. *The Pakistan development review*, 405-417.
- Bagdigen, M. ve Tunçer, M. (2004). Yolsuzluğun kamu gelirleri üzerine etkisi: Belediye gelirleri üzerine ampirik bir çalışma. *Vergi Dünyası*, 272, 168-174.
- Bagdigen, M. ve Dokmen, G. (2006). Yolsuzluklarla kamu harcamaları arasındaki ilişkinin ampirik bir analizi: Türkiye örneği (An empirical analysis of relationship between corruptions and public expenditures: The Turkish case). *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 23-38
- Balafoutas, L. (2011). How much income redistribution? An explanation based on vote-buying and corruption. *Public Choice*, 146, 185-203.
- Becker, G. S. (1983). A theory of competition among pressure groups for political influence. *The Quarterly Journal of Economics*, 98(3), 371–400.
- Benabou, R. (2000). Unequal societies: Income distribution and the social contract. *American Economic Review*, 91(1), 96-129.
- Benabou, R. (2002). Tax and education policy in a heterogeneous-agent economy: What levels of redistribution maximize growth and efficiency?. *Econometrica*, 70(2), 481-517.
- Berg, A., Ostry, J. D., & Zettelmeyer, J. (2012). What makes growth sustained?. *Journal of Development Economics*, 98(2), 149-166.
- Berg, A. G. ve Ostry, J. D. (2017). Inequality and unsustainable growth: two sides of the same coin?. *IMF Economic Review*, 65, 792-815.
- Bleaney, M., Gemmell, N. ve Kneller, R. (2001). Testing the endogenous growth model: public expenditure, taxation, and growth over the long run. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économique*, 34(1), 36-57.
- Chancel, L. ve Piketty, T. (2021). *Global income inequality, 1820-2020: The persistence and mutation of extreme inequality*.
- Conceicao, P. (2024). *Human Development Report 2023/24*. Breaking the Gridlock: Reimagining Cooperation in a Polarized World.
- Congleton, R. D. ve Bose, F. (2010). The rise of the modern welfare state, ideology, institutions and income security: analysis and evidence. *Public Choice*, 144, 535-555.
- Easterly, W. (2007). Inequality does cause underdevelopment: Insights from a new instrument. *Journal of development economics*, 84(2), 755-776.

- Enami, A. ve Lustig, N. (2025). *Income Redistribution Around the Globe: Determinants and Mechanisms* (No. 680).
- Feld, L. P. ve Frey, B. S. (2002). Trust breeds trust: How taxpayers are treated. *Economics of governance*, 3, 87-99.
- Feld, L. P., Fischer, J. A. ve Kirchgässner, G. (2010). The effect of direct democracy on income redistribution: Evidence for Switzerland. *Economic Inquiry*, 48(4), 817-840.
- Frey, B. S. ve Torgler, B. (2007). Tax morale and conditional cooperation. *Journal of comparative economics*, 35(1), 136-159.
- Gupta, A. S. (2007). *Determinants of tax revenue efforts in developing countries* (No. 2007/184). International Monetary Fund.
- Hessami, Z., Thum, C. ve Uebelmesser, S. (2012). A Political Economy Explanation for In-kind Redistribution: The Interplay of Corruption and Democracy.
- Hicks, A. M. ve Swank, D. H. (1992). Politics, institutions, and welfare spending in industrialized democracies, 1960–82. *American Political Science Review*, 86(3), 658-674.
- Imam, P. A. ve Jacobs, D. (2014). Effect of corruption on tax revenues in the Middle East. *Review of Middle East Economics and Finance*, 10(1), 1-24.
- Kwiatkowski, D., Phillips, P. C., Schmidt, P. ve Shin, Y. (1992). Testing the null hypothesis of stationarity against the alternative of a unit root. *Journal of Econometrics*, 54(1-3), 159-178.
- Meltzer, A. H. ve Richard, S. F. (1981). A rational theory of the size of government. *Journal of political Economy*, 89(5), 914-927.
- Mulligan, C. B., Gil, R. ve Sala-i-Martin, X. (2004). Do democracies have different public policies than nondemocracies?. *Journal of Economic Perspectives*, 18(1), 51-74.
- Mutascu, M. (2011). Taxation and democracy. *Journal of Economic Policy Reform*, 14(4), 343-348.
- Pani, M. (2011). Hold your nose and vote: corruption and public decisions in a representative democracy. *Public Choice*, 148, 163-196.
- Parsons, B. ve Naghshpour, S. (2025). Political regime and income (re) distribution—Panel data analysis in 126 countries. *Economics & Politics*, 37(1), 341-375.
- Persson, T. ve Tabellini, G. (1991). Is inequality harmful for growth? Theory and evidence.
- Pesaran, M. H., ve Shin, Y. (1995). *An autoregressive distributed lag modelling approach to cointegration analysis* (Vol. 9514). Cambridge, UK: Department of Applied Economics, University of Cambridge
- Pesaran, H., ve Shin, Y. (1999). “An autoregressive distributed lag modelling approach to cointegration” chapter 11. In *Econometrics and Economic Theory in the 20th Century: The Ragnar Frisch Centennial Symposium*. Cambridge University Press Cambridge.
- Pesaran M.H., Shin, Y. ve R.J. Smith (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289–326.
- Phillips, P. C. B. ve Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression. *Biometrika*.
- Prichard, W., Salardi, P., ve Segal, P. (2018). Taxation, non-tax revenue and democracy: New evidence using new cross-country data. *World Development*, 109, 295-312.

- Profeta, P., Puglisi, R., ve Scabrosetti, S. (2013). Does democracy affect taxation and government spending? Evidence from developing countries. *Journal of Comparative Economics*, 41(3), 684-718.
- Rajan, R. G. (2011). *Fault lines: How hidden fractures still threaten the world economy*. Princeton University press.
- Rodrik, D. (1998). Why do more open economies have bigger governments?. *Journal of political economy*, 106(5), 997-1032.
- Sánchez, A. ve Goda, T. (2018). Corruption and the 'Paradox of redistribution'. *Social Indicators Research*, 140, 675-693.
- Solt, Frederick. "The standardized world income inequality database, versions 8-9." (No Title) (2019). <https://fsolt.org/swiid/> (Erişim Tarihi: 19.01.2025).
- Stiglitz, J. E. (2012). *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*. WW Norton & Company.
- World Bank (2025). World Development Indicators. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> (Erişim Tarihi: 19.01.2025).
- World Bank (2025). World Governance Indicators. <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators> (Erişim Tarihi: 19.01.2025).